

DE NBV-PERFINS (2)

(Door mr. H.J. Pot †, bewerkt door Jan L. Verhoeven (1); uit:Perfinpost nr. 16, feb. 1991)

Het concept voor het NBV-deel van de catalogus heeft, evenals de vorige concepten, weer een massa nieuwe gegevens opgeleverd, maar toch ook uitingen van twijfel en kritiek over afwijkingen van Enschedé's List of Dutch Perfins. Die afwijkingen zijn in hoofdzaak voortgekomen uit beschouwingen die ik in 1976 heb gepubliceerd en waarvan ik in Perfinpost nr. 13 een korte samenvatting heb gegeven. De reacties gaven mij aanleiding daar nog eens uitvoeriger op terug te komen.

Mijn beschouwingen uit 1976 waren vooral gebaseerd op jaarverslagen van de Rotterdamsche Bankvereniging uit de jaren 1916 tot omstreeks 1970. In de jaren dat de Nationale Bankvereniging nog zelf actief was (tot 1929) wordt in die verslagen ook steeds melding gemaakt van de activiteiten van deze dochteronderneming. Aanvankelijk werd alleen het aantal vestigingen vermeld dat de NBV in de provincie exploiteerde, maar in 1924 en volgende jaren is daaraan toegevoegd een "kaart aangevende de plaatsen van vestiging der Rotterdamsche Bankvereniging en de Nationale Bankvereniging". Het exemplaar uit het jaarverslag 1927 is in Perfinpost nr. 13 weergegeven.

In die kaarten werden de vestigingen in de provincie vermeld zonder dat enig onderscheid tussen kantoren, correspondentieschappen en zitdagen werd aangegeven.

Ook nadat de NBV haar activiteiten had gestaakt zijn dergelijke kaarten in de jaarverslagen opgenomen, nu als "kaart aangevende de plaatsen van vestiging der Rotterdamsche Bankvereniging". Daarnaast is echter bij de jaarverslagen toegevoegd een overzicht van de "Kantoren, correspondentieschappen en zitdagen in de Provincie", waarin bij iedere vestiging melding wordt gemaakt van de status en - voor wat de "kantoren" betreft - van de daaraan verbonden staf. De eerste bladzijde van het eerste overzicht (uit 1930) wordt op de volgende pagina weergegeven.

KANTOREN, CORRESPONDENTSCHAPPEN en ZITDAGEN

In de Provincie.

AARDENBURG. Correspondentschap van Vreesburg.

A. BLASSERDAM.	<i>Elkebrecht.</i>
ALKMAAR.	
A. T. J. TEELING,	<i>Direct. (tevens Distr.-Dir.).</i>
M. A. DE LANGE,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>
J. H. WIGARD,	
P. E. W. VAN DER MANDELE,	

ALMELO.	
J. JANSEN,	<i>Directeur.</i>
W. VAN DER VEGT,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>
J. K. WILMINK,	

ALPHEN a. d. RIJN.	
Zitting: Soetel Arendseken.	
P. B. OLTROP,	<i>Directeur.</i>
G. A. T. DE JONG,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>

AMERONGEN. Correspondentschap van Vreesburg.

AMERSFOORT.	
AD. HEINRICH,	<i>Directeur.</i>
N. GROOT,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>
G. JONKMAN,	

AMELDOORN.	
J. LANSVELT,	<i>Directeur.</i>
J. L. VAN SLOTERDIJK,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>
G. SCHOLYEN,	<i>Bijzondere.</i>

APPINGEDAM.	
J. MULDER,	<i>Directeur.</i>
J. A. A. DORHOUT NEEB,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>

ARNHEM.	
Correspondentschappen: Hulzen, Oosterbeek, Velp.	
G. A. GRÜNDEMANN,	<i>Direct. (tevens Distr.-Dir.).</i>
L. PROOS HOOGENDIJK Den,	<i>Directeur.</i>
L. VAN DER SCHILDEN,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>
T. H. SMIT,	"
B. VAN DEN BERG,	"
P. KOPMAN,	"
W. C. WILTEM,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>
H. A. RIJNTJES,	"
G. CH. TH. VAN ROOY,	"

ASSEN.	
M. L. M. STOUTJESDIJK,	<i>Directeur.</i>
H. KRINGSMAN,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>

AXEL. Zitting van Teroverste.

BAARLE-NASSAU. Correspondentschap van Tilburg.

BAARN.	
Correspondentschap: Soest.	
B. VAN NIJCKEVORSEL,	<i>Directeur.</i>
M. J. P. A. DE JONGE VAN ZWIJNSBERGEN,	<i>Alg. procuratiehouder.</i>
P. F. BARKER,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>

BARNEVELD.	
G. D. IJDS,	<i>Directeur.</i>

BERGEN OP ZOOM.	
Zittingen: Ierske, Daxendrecht.	
W. P. M. C. A. LAANE,	<i>Directeur.</i>
C. A. VUJSTEEGE,	
C. J. HANFART,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>
J. P. A. JIMKES,	<i>Bijzondere.</i>

BEST. Zitting van Eindhoven.

BODEGRAVEN.	
K. STEIJN,	<i>Directeur.</i>
G. VAN LEEUWEN,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>

BORCULO.	
Zitting: Neede.	
C. J. HANA,	<i>Directeur.</i>
M. A. VAN DEN HOED,	
G. HAUSEL,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>
G. C. FRETTE,	

BOSKOOP.	
C. PLAATSMAN,	<i>Directeur.</i>
A. B. ARJEMA,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>

BOXTEL. Correspondentschap van 's-Hertogenbosch.

BREDA.	
Kantoren: Veemarktstraat en Wilhelminastraat.	
Correspondentschappen: Mude, Raamsdonkveer.	
J. J. DE NEEFF,	<i>Directeur.</i>
J. A. MARJNISSEN,	<i>Algemeen-procuratiehouder.</i>
G. J. VAN EIJK,	<i>Bijzondere.</i>
J. A. HOESEMANS,	"
C. A. A. M. SIMONS,	"

DEN BRIEL.	
Zittingen: Hellevoetsluis, Rosentweg, Spijksteeg.	
M. L. TROUW,	<i>Directeur.</i>
D. LANKNORST,	<i>Ouder-Dircteur.</i>

BRUNISSE. Zitting van Zierikzee.

DEN BURG.	
J. J. DE BEURS,	<i>Directeur.</i>
M. BOORSTOPPEL,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>

COEVORDEN.	
Correspondentschap: Dedemsvaart.	
W. A. VAN BOM,	<i>Directeur.</i>
E. BELD,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>
M. B. A. MINKE,	

CULEMBORG.	
Zitting: Visser.	
W. MOGGERBEETS,	<i>Directeur.</i>
J. A. BOROSTEIN,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>

DEDEMSVAART. Correspondentschap van Eindhoven.

DELFT.	
CH. A. PULL,	<i>Directeur.</i>
G. HOKSTMANN,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>

DEVENTER.	
L. W. WILGERVANCK,	<i>Directeur.</i>
H. J. P. HUIZENOA,	<i>Bijzondere-procuratiehouder.</i>

DINTELOORD. Zitting van Steenbergen.

DINXPERLO. Correspondentschap van Doetinchem.

DIRKSLAND. Zitting van Middelbatia.

Mijn aantekeningen uit 1976 heb ik niet bewaard, maar wel fotokopieën die ik destijds gemaakt heb van de kaarten uit 1925, 1927, 1930 en 1931 en van de overzichten uit 1930, 1945 en 1953. Vrijwel alle vestigingen die in het overzicht van 1931 als "kantoren" staan vermeld hebben een eigen NBV-perfinapparaat gehad. Daarop waren, naar ik in 1976 aannam, twee uitzonderingen, n.l. Borculo en Oldenzaal.

Wel waren blijkens de jaarverslag-kaarten zowel in Borculo als in Oldenzaal steeds NBV-vestigingen geweest, maar ik heb destijds aangenomen dat die pas in 1930 "kantoren" waren geworden en daarom buiten de NBV-apparaten waren gebleven. Het NBV-kantoor Oldenzaal werd bovendien door Enschedé genoemd, maar de gronden daarvoor leken mij onvoldoende. Dat kantoor heeft sedert 1939 RBV-perfins gebruikt en daarvan is volop bewijs aanwezig. Dat maakte het m.i. onwaarschijnlijk dat in de voorafgaande periode andere perfins waren gebruikt waarvan geen duidelijk spoor was overgebleven.

De vermelding bij Enschedé was te minder geloofwaardig omdat daarbij drie zegels werden genoemd, waarvan er twee pas in 1942 zijn uitgegeven. Het kantoor Oldenzaal zou drie jaar nadat het een RBV-apparaat in gebruik had genomen ook nog een NBV-apparaat hebben gehad en dat nog gebruikt hebben ook. Dat leek mij volstrekt ongeloofwaardig 2) en er was m.i. geen goede grond om het derde exemplaar dan wel als bewijs te aanvaarden.

De drie exemplaren die door Enschedé zijn genoemd zijn in het concept opgenomen, aangevuld met nog twee exemplaren van voor 1929 die inmiddels waren gemeld. De erbij geplaatste foto is gemaakt van de door Enschedé gemelde nr. 384. Ook de drie exemplaren van voor 1939 kunnen niet worden aanaard als een duidelijke aanwijzing dat de vestiging in Oldenzaal ook eigen NBV-perfins heeft gebruikt. Een exemplaar heeft een treinstempel van de lijn Oldenzaal-Amsterdam waarin weliswaar "Oldenzaal" staat, maar dat zegt niets over de plaats waar het stuk met die zegel is gepost. Voorlopig is om die redenen besloten Oldenzaal niet in de NBV-rijen op te nemen in de definitieve uitgave van de catalogus. 3)

Anders ligt het met Borculo. Er is een perfin boven water gekomen met een duidelijke en volledige NBV-perforatie (12. 13. 9.) en een duidelijk afstempeling Borculo. Die perfin was, voor zover op basis van de stand van de gaten kon worden nagegaan, ook niet van een ander kantoor afkomstig. De conclusie was dat het een echte Borculo-perfin was en dat ook Borculo al voor 1930 een "kantoor" was geweest en op dezelfde voet als de andere kantoren van een eigen perfinapparaat was voorzien. Op die grond is Borculo in het concept toegevoegd aan de rij van zelfstandige perfingebruikers en vooral op dat punt is nogal wat minder lovend commentaar binnengekomen.

Eén van de commentatoren bijvoorbeeld schrijft: "Ik kan erin komen, dat één gerapporteerde zegel (of zijn het er meer?) n.l. 256 van Bergen N.H. door een bankbediende aldaar gepost is, maar de in Enschedé's List of Dutch Perfins vermelde 5 zegels van Amsterdam over een vrij groot tijdsbestek? En Wageningen, toch wel een redelijk grote plaats, veel groter dan Borculo heeft geen NBV-vestiging gehad?? Ik zou haast zeggen: kom nou! Ik blijf dus grote twijfels houden". en "Voor alle leesbare afstempelingen heb ik in mijn verzameling ruimte gereserveerd, e.e.a. volgens de List of Dutch Perfins van Enschedé.

In deze beschouwing treft mij vooral de grote betekenis die wordt toegekend aan de plaats van afstempeling. De schrijver gaat er kennelijk vanuit dat de plaats van vestiging van het bedrijf daaruit blijkt, al moet men er rekening mee houden dat het niet onmogelijk is dat een bediende een brief of brieven in een andere plaats op de post kan hebben gedaan. Dat is echter een volstrekt onjuiste voorstelling van zaken. Een perfin kan door allerlei oorzaken vrijwel overal zijn afgestempeld. Ik noem een simpel voorbeeld.

Er zijn waarschijnlijk maar heel weinig bedrijven geweest waarin degene die de perfin-postzegels onder zijn beheer had niet voldeed aan een verzoek van de directeur (of een andere staffunctionaris) hem een aantal van die perfins te verstrekken, zeker niet wanneer dat gebeurde tegen betaling aan de kas. Wanneer dan degene die de perfins meekreeg, ze meenam op reis of ze aan gezinsleden meegaf, die b.v. een dagje naar Amsterdam of met vakantie gingen, dan kunnen ze overal gebruikt en gepost zijn.4).

Dus de mogelijkheden dat perfins elders zijn gepost of gestempeld zijn vrijwel onbeperkt en dat brengt mee dat de beslissing over wat in de catalogus als plaats van herkomst moet worden opgenomen niet uitsluitend besloten mag worden op basis van één of meer wellicht toevallige afstempelingen, maar wanneer er nog andere gegevens beschikbaar zijn die eerst moeten worden getoetst.

Tot die andere gegevens behoort bij de NBV-perfins zeker niet het inwonertal van de plaats van afstempeling. Er zijn plaatsen die veel groter waren dan Wageningen (b.v. Kampen), maar waar blijkens de jaarverslagen in elk geval tot 1953 nooit een NBV- of RBV-vestiging is geweest, terwijl in veel plaatsen die belangrijk kleiner waren dan Borculo (b.v. Groenlo, Schagen, Oostburg en Uithoorn) van het begin af aan een NBV- en later een RBV-vestiging is geweest met de rang van kantoor.

De gegevens die bij de samenstelling van het NBV-deel van de catalogus van veel betekenis zijn geweest zijn de organisatie van NBV en RBV en de bijzondere kenmerken van de verschillende plaatselijke perfins. Het bezwaar van de briefschrijver tegen het schrappen van Wageningen loopt daardoor stuk. In Wageningen is, in elk geval tot 1953 geen vestiging geweest van de NBV of de RBV en het betreffende geldt ook voor Bergen N.H.

In Amsterdam, één van de twee hoofdkwartieren van de bank is uiteraard ook geen NBV-kantoor geweest en dat daar later ooit een NBV-perforator in gebruik zou zijn gekomen, is zo ongeloofwaardig, dat 5 afstempelingen in een periode van vele jaren en zonder ondersteuning van verdere gegevens, volstrekt onvoldoende zijn om kunnen aanvechten dat het toch het geval is geweest. 5)

Bij de nieuwe gegevens was ook een fotokopie van een brief (vensterenveloppe) waarop in druk linksonder als afzender staat vermeld Rotterdamsche Bank kantoor Bussum. Die enveloppe is gefrankeerd met een perfin NBV (12. 13. 9.) zegel cat 177B en afgestempeld Bussum 24 III 1940. De perforatie staat overdwars en niet centraal in de zegel, waardoor N4, 5, 6, 7 en B5, 6 er buiten zijn gevallen. Het is een merkwaardig document!

De NBV heeft nooit een vestiging Bussum gehad. De vestiging daar is in 1931 - uiteraard als RBV-vestiging - opgericht. Er zijn dus in beginsel twee mogelijkheden: de perfin is toevallig of incidenteel op het kantoor Bussum terecht gekomen of hij is gemaakt met een eigen, na 1930 aan dit kantoor verstrekt NBV-perfin-apparaat.

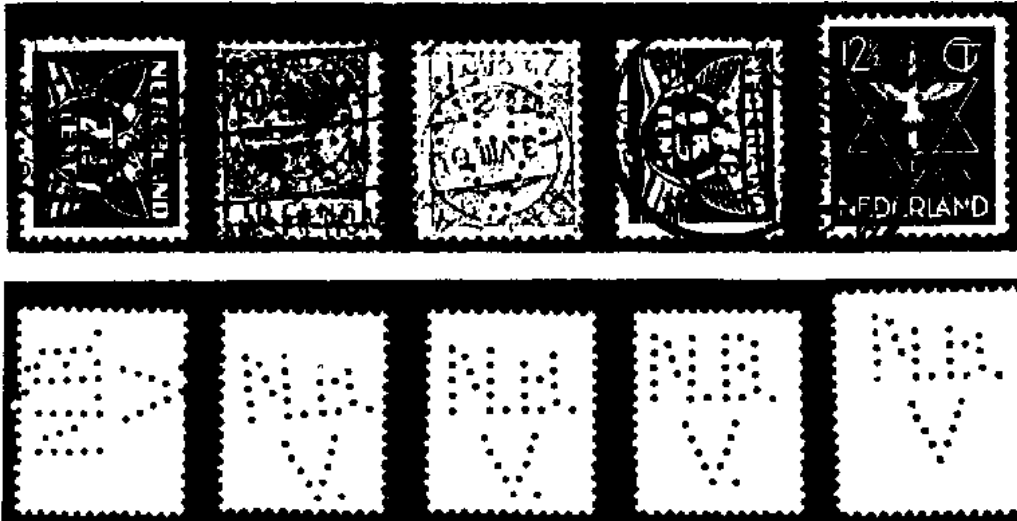
Die laatste mogelijkheid lijkt bijzonder onwaarschijnlijk, niet alleen omdat het verstrekken van die perforator erg ongebruikelijk zou zijn geweest, maar vooral omdat er geen andere gegevens zijn die deze mogelijkheid ondersteunen. Bussum heeft zich in de jaren tussen 1931 en 1953 ontwikkeld tot een kantoor dat kennelijk boven de middelmaat lag. In 1953 bestond de staf uit een directeur, een algemeen procuratiehouder en twee bijzondere procuratiehouders. Die staf was in samenstelling gelijk aan die van b.v. Amersfoort en Sittard en groter dan die van b.v. Venlo en Vlissingen.

Het lijkt aannemelijk dat wanneer in het recente verleden een dergelijk bedrijf bij die ontwikkeling zijn postzegels van een eigen perfin heeft voorzien, daarvan duidelijke sporen zijn overgebleven. Wanneer men ziet welk een overvloed van bewijs voor het perfingebruik van de vier genoemde andere kantoren uit diezelfde periode is gebleven, is het vrijwel ondenkbaar dat, wanneer ook Bussum in die periode perfins zou hebben gebruikt daarvan niets overgebleven is. En dat is met Bussum het geval.

Wanneer ik de incomplete en daardoor niet goed controleerbare perfin op de brief buiten beschouwing laat, is er niets bij het ontvangen materiaal dat als voorbeeld van een Bussumse NBV-perfin in de catalogus zou kunnen worden opgenomen. 6) Ook Bussum komt op basis van het thans beschikbare materiaal - waaronder de brief uit 1940 - niet in aanmerking om in de catalogus te worden opgenomen als gebruiker van een eigen NBV-apparaat.

Voetnoten

- 1) Dit artikel heeft de heer Pot nog als eerste concept opgesteld. Als postuum eerbetoon heb ik nader onderzoek naar deze materie gedaan en het artikel getypt en van voetnoten voorzien.
- 2) Deze conclusie is volkomen terecht omdat beide zegels het stempel Veenendaal en dus niet Oldenzaal hebben.
- 3) Het oordeel van Pot is gebaseerd op (van links af gerekend) zegel 2 en zegel 4. Na onderzoek van alle 5 bedoelde zegels is mijn conclusie anders en wel als volgt:

Zegel 1 en zegel 4 vallen dus af, omdat deze een Veenendaal-stempel en -perfin hebben. Zegel 2 heeft een treinstempel Oldenzaal-Amsterdam en de zegels 3 en 5 hebben een duidelijke Oldenzaal afstempeling. Maar de zegels 2, 3 en 5 hebben - en dat is naar de richtlijnen van Pot veel belangrijker - alle drie dezelfde kenmerkende plaatsing van de pennen, namelijk N3-l, N4-r, N11-r, V1-r en V2-l. Deze kenmerken zijn niet gelijk en zelfs niet vergelijkbaar met die van andere NBV-perfins. Mijn conclusie kan dus niet anders zijn dat NBV-Oldenzaal in de catalogus opgenomen zal moeten worden. Deze conclusie is bovendien nog gebaseerd op de door Pot gesignaleerde lijst "Kantoren, correspondentieschappen en zitdagen in de Provincie" van 1930, waarin Oldenzaal als kantoor wordt vermeld met de heer G. Lammers Hzn. als Directeur (zie afbeelding, waarin de doorhaling en het vraagteken van de heer Pot zijn).

OIRSCHOT. Zitting van Tilburg.

OISTERWIJK. Correspondentschap van Tilburg.

OLDENZAAL
G. LAMMERS Hzn.,

Directeur.

OOSTBURG.

Zitting: IJzendijke.
H. J. M. VAN RAALTE,
Mr. F. J. W. MARTELUST,
W. P. HAAIJMAN,

Directeur.
Onder-Directeur.
Bijzondere procuratiehouder.

SCHOONHOVEN.

Correspondentschap: Lekkerkerk.
C. H. KERLING, *Directeur.*
C. H. SCHIEVEN,

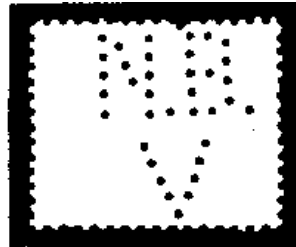
SCHIJNDEL. Correspondentschap van 's-Hertogenbosch

SINT ANNALAND. Zitting van Tholen.

SINT MAARTENSDIJK. Zitting van Tholen.

4) Ook postale oorzaken zijn hier aan de orde, zoals ongestempeld gebleven in de plaats van verzending en alsnog in de aankomstplaats afgestempeld. Ongestempeld gebleven zegels konden ook door anderen voor een tweede maal gebruikt zijn. Hierbij mogen we ook niet aan de omstandigheid voorbij gaan dat de NBV-vestigingen veel post naar elkaar zonden en ongestempeld gebleven zegels door de ontvangende NBV-vestiging normaal - met NBV-perfin - opnieuw gebruikt konden worden.

5) Naast de 5 genoemde zegels met afstempeling Amsterdam zijn er nog meer bekend met deze afstempeling. Zie ter ondersteuning van de stellingname van Pot de onderstaande foto, waarbij het zegel, cat. nr. NVPH 385 een duidelijke afstempeling Amsterdam Centr. Station heeft, doch de perfin van NBV-Oud Bijeerland. Dit is naast de kenmerkende plaatsing van een aantal pennen te zien aan het - sedert 1941 - ontbreken van V10.

6) Er zijn nog andere zegels met afstempeling Bussum en een NBV-perfin bekend. In onderstaande afbeelding hebben beide zegels afstempeling Bussum. Het linkerzegel heeft echter de NBV-perfin van Hilversum en het rechterzegel dat van Dokkum.

